

Ředitel ND: Ondřej Černý

Šéf činohry ND: Michal Dočekal

Bertolt Brecht / Kurt Weill

ŽEBRÁCKÁ OPERA

/Těž Třígrošová, Braková, zkrátka Šuntská opera/

Překlad: Daria Ullrichová

Překlad songů: Jan Tošovský

PREMIÉRA: 10. PROSINCE 2009 V NÁRODNÍM DIVADLE

ŽEBRÁČKÁ OPERA

/Těž Třígrošová, Braková, zkratka Šuntská opera/

Bertolt Brecht / Kurt Weill

PŘEKLAD: **DARIA ULLRICOVÁ**
PŘEKLAD SONGŮ: **JAN TOŠOVSKÝ**

REŽIE: **IVAN RAJMONT**
SCÉNA: **MARTIN ČERNÝ**
KOSTÝMY: **MICHAELA HOŘEJŠÍ**
DRAMATURGIE: **MARTIN URBAN**
HUDBA: **KURT WEILL**
HUDEBNÍ NASTUDOVÁNÍ: **PETR KOFRONĚ**

MACHEATH: **VOJTĚCH DYK**
J. J. PEACHUM: **JAN NOVOTNÝ**
C. PEACHUMOVÁ: **EVA SALZMANNOVÁ**
POLLY: **ANTONIE TALACKOVÁ**
BROWN: **ALEXEJ PYŠKO**
LUCY: **EVA VRBKOVÁ j. h.**
JENNY: **SABINA KRÁLOVÁ**
PASTOR KIMBALL: **KAREL POSPÍŠIL**
SMITH: **MILAN STEHLÍK**
FILCH: **FILIP RAJMONT j. h.**
MATHIAS: **JAN BIDLAS**
EDE: **BORIS HYBNER j. h.**

DĚVKY: **ANNA SCHMIDTMAJEROVÁ / ALENA BAZALOVÁ / ANITA KRAUSOVÁ /**
TÝNA PRŮCHOVÁ / KRISTÝNA KUDRNÁČOVÁ / MARCELA HOLUBCOVÁ /
BARBORA VYSKOČILOVÁ

MACHEATOVA BANDA: **JIŘÍ N. JELÍNEK / DAVID STEIGERWALD / VLASTIMIL PŘÁDA /**
MICHAL DUDEK / MILAN TOMES

PREMIÉRA: 10. PROSINCE 2009 V NÁRODNÍM DIVADLE

Dreigroschenoper měla premiéru 31. 8. 1928 v Berlíně. Česky se poprvé hrála v Olomouci v únoru 1930. Dvakrát se v posledních osmdesáti letech pokusilo Národní divadlo uvést Brechtovu a Weillovu adaptaci Žebrácké opery Johna Gaye. V prvním případě tomu zabránila v roce 1929 autorova agentura, která zřejmě na jeho pokyn nehodlala přistoupit na navrhované úpravy, jimiž chtěl K. H. Hilar snad vyhovět námitkám cenzury a raději poskytla v roce 1930 práva k provozování konkurenci. Tedy Městskému divadlu na Vinohradech. Ve druhém případě v roce 1973 zabránili jejímu inscenování normalizační soudruzi, kteří nepřipustili uvedení překladu L. Kundery a R. Vápeníka, jakožto lidí kádrově nečistých. Helena Weigelová zase nepřipustila uvedení jiného překladu, takže se v normalizačních letech Žebrácká opera sice hrála v ČSSR v jejích překladu, ale ne v ND.

Z Brechtových her je v našich zemích bezkonkurenčně tou nejhranější. Jsou v ní „nahrubo“ představeny autorovy požadavky na podobu i funkci divadla, které později uplatnil důsledněji v jiných dílech a ještě později je formuloval ve svých teoretických pracích. Je v ní obsaženo i Brechtovo umění nacházet v cizích dílech současná témata, aktualizovat s fantazií i intelektem staré mýty, demaskovat „touhy“ společnosti, v níž dílo vzniká, a dekonstruovat, jak by se dnes řeklo, klasické formy i žánry.

Dreigroschenoper má ještě navíc půvab spontánní dravé tvorby. Drzé ironie a provokujícího humoru. S divákem jedná jako s účastníkem dění na jevišti a nositelem všeho toho, co autor ironizuje. Staví se k divákovi jako k dospělému a chce ho, kromě jiného, bavit provokací. Tyto charakteristiky textu platí i pro kongeniální hudbu Kurta Weilla, bez níž by Brechtova adaptace Gayova textu byla torzem. Je to zkrátka opera. I když podivná. Někdy se o ní píše jako o prvním muzikálu. Samo první vydání textu má podtitul „hra se zpěvy“. Ale asi není důležité druhové zaškatulkování. Důležitý je smysl žánrové hry s materiálem a jeho prostřednictvím i s divákem. Brecht s Weillem byli zaskočeni obrovským úspěchem premiéry jejich společného díla. Údajně očekávali skandál. Ale publikum se chytlo už v průběhu premiéry a „zpracovalo“ posléze oblibu hry a songů v ní obsažených do podoby módní vlny. Brechta i Weilla to prý trochu rmoutilo, ale na druhé straně je úspěch zjevně těšil. Ambivalence je pojem, který je pro jejich dílo typický. Ambivalence společnosti, vnímání morálky, pojmu umění, života vůbec. To je zjevně motor jejich hry se zpěvy.

Dnes má Žebrácká opera ještě jeden výrazný rys. Je to hra s kýčem, který vyprazdňuje hledání smyslu společnosti, je to přerůstání kýče do reality, v níž je posléze všechno jedno, protože kýč vše nahradí. Ve zkorumpované společnosti, kde evidentní zločinci se na vás šklebí skoro z každých novin, je to právě kýč, který jim poskytuje roztomilou či dojemnou, nebo i rozzlobenou, ale přeci jenom jakousi důstojnost. V takové společnosti má Žebrácká opera Brechta a Weilla své místo skoro jako v době svého vzniku. Je zábavná, až z toho mrazí.

S rozhodnutím uvést na scéně Národního divadla poprvé Brechtovu Žebráckou operu a při debatách nad textem se ukázalo, že jsme na rozpacích nad její současnou českou podobou. Aby tomu bylo dobře rozuměno, překlad Ludvíka Kundery a Rudolfa Vápeníka je vynikající a zastínil všechny překlady předchozí, v nichž se Žebrácká opera od prvního uvedení v roce 1930 do počátku šedesátých let uváděla. Překlad je autorizovaný pro knižní vydání a vznikl ve druhé polovině padesátých let minulého století. Před tím se po druhé světové válce nečastěji používaly v inscenacích překlady E. F. Buriana nebo Sergeje Machonina. Překlad Rudolfa Vápeníka

a Ludvíka Kundery se posléze – až na malé výjimky – hraje dodnes. Žebrácká opera měla u nás od svého prvního českého uvedení v Olomouci v roce 1930 více než čtyřicet premiér. Přes nesporné kvality překladu jsme si uvědomili, že je více než padesát let starý a je pevně ukotvený v době svého vzniku. Dnes již působí trochu „historicky“ a tak trochu nepřipouští v současných podmínkách to, co požaduje Brechtův text. Ambivalenci drsnosti, pragmatismu, romantizujícího kýče a sprostoty. Po delších úvahách jsme se rozhodli nejít cestou úprav, protože se nám to zdálo nedůsledné a nepoctivé, v textech songů prakticky nemožné a rozhodli jsme se zadat překlad nový. Nejen tyto praktické důvody, ale i přesvědčení, že Brecht v této hře může dnes, beze změny smyslu a za dodržení všech podmínek přesnosti, promluvit autentickým jazykem současnosti. Že text bude zbaven dlouholetých automaticky vnímaných klišé nejen jazykových, ale i psychologických a sociálně kritických. Že se zvýrazní ty kvality textu, které dlouholetým uváděním v jednom – a opakuji, že výborném – překladu tak trochu mizely pod nánosem zvyku a určité postupně vznikající bezpříznakovosti. Konec konců, proč nepřekládat Brechta znovu, děje-li se tak i s jinými klasiky. Nejde jen o časový odstup od dřívějších překladů. Jde zejména v případě Brechta o zjištění, zda doba, v níž nejhranější překlady jeho her vznikaly, autora nepuritanizovala, neohlazovala jeho drzost, drsnost a provokativnost, jež souvisí s jeho tvorbou velmi úzce, zejména s tou předválečnou.

Překladatelé Daria Ullrichová a Jan Tošovský jsou o generaci od sebe vzdálení lidé. Daria Ullrichová, dlouholetá dramaturgyně, pedagožka DAMU a překladatelka z několika jazyků přeložila „libreto“, text. Při hledání překladatele Brechtových songů jsme usilovali o básníka a zkušeného překladatele. Neměl však čas a tak jsme zvolili cestu jinou. Jan Tošovský, absolvent arabistiky a religionistiky na FFUK a posléze dramaturgie na DAMU (absolvoval v r. 2008) má za sebou již několik překladů zejména z francouzštiny. Sám je textař. Je autorem písňových textů skupin Náhradní chrup, Banana Split a Jeho Moralisté. Je spoluautorem libreta muzikál (s L. Málkovou – hudba M. O. Štědroň) *Štěstí dam/musical radical*, který vznikl v DISKU a letos se dostal na jeviště budapeštského Pasti Sínház. Z francouzštiny přeložil hry J. Plyi, *Syndrom dobrodince*, K. Efouiho *Procházku s anonymními sousedy* a *Svatou zemi* M. Kacimiho. Oslovili jsme jej zejména po zkušenosti s jeho překladem muzikálu pro jednu herečku od Georga Kreislera, Dnes večer: *Lola Blau!* (Heute abend: Lola Blau!) pro Markétu Tallerovou v Divadle F. X. Šaldy v Liberci, muzikálu složeného z dvaceti songů, šansonů či kupletů. A také po zkušenosti s překladem libreta i písňových textů amerického „brechtovského“ muzikálu *Urintown* pro totéž divadlo. Jejich překlad Brechtovy Žebrácké opery najdete v programové brožůře kompletní, zatímco text hraný byl inscenačně upraven, především zkrácen. Jan Tošovský při překládání úzce spolupracoval nejen s Dariou Ullrichovou, ale zejména s dirigentem Petrem Kofroněm, s režisérem i dramaturgem. Zvláštní byl vývoj názvu inscenace od prvního pracovního zaregistrování pod názvem *Žebrácká opera* přes *Třígrošovou*, *Za tři Kč operu*, *Šestákovou operu*, *Šunt operu*, *Brak operu*, *Operu za pár babek*, *Operu brak* a jiné nápady až po vyčerpaný návrat k názvu, který je nesprávný, ale vlastně nejčastěji používaný a tudíž nejvhodnější. Zůstalo tedy u Žebrácké opery jakožto osvědčené značky.

Martin Urban

Nejbližší tiskové konference:

13. 1. 2010 15:00 Nová scéna
Samuel Beckett: ČEKÁNÍ NA GODOTA

Nejbližší premiéry činohry:

16. 1. 2010 19:30 Nová scéna
Samuel Beckett: ČEKÁNÍ NA GODOTA

Kontakt pro média:

Tomáš Staněk, public relations činohry,
tel.: 224 902 126, mobil: 605 207 249,
e-mail: t.stanek@narodni-divadlo.cz

www.narodni-divadlo.cz

GENERÁLNÍ PARTNER
NÁRODNÍHO DIVADLA

PARTNEŘI NÁRODNÍHO DIVADLA

PARTNER INSCENACÍ NÁRODNÍHO DIVADLA

PARTNER ČINOHRY NÁRODNÍHO DIVADLA

MECENÁŠI NÁRODNÍHO DIVADLA

KOLOWRAT KRAKOVŠTÍ

Národní divadlo děkuje JUDr. Dominice Kolowrat-Krakovské,
Maximilianu Kolowrat-Krakovskému a Francesce Kolowrat-Krakovské
za nezištnou a štědrú podporu.

Dr. Dadja Altenburg - Kohl

PARTNER PROJEKTU

